# SØBORG†SLOTSKAPEL

## SØBORG SOGN, HOLBO HERRED

Skønt den vigtige borg sikkert allerede fra Eskils tid har rummet et kapel, er et sådant dog først udtrykkelig nævnt 1361, da borgen var genopbygget efter ødelæggelsen i 1330'rne; Valdemar Atterdag fik da pavelig stadfæstelse på det kapel, han havde indrettet[1]. Af et andet pavebrev, fra f364[2], fremgår det, at paven skænkede relikvier til dette kapel, som var viet *S. Christoffer.*

Ruinerne af borganlægget på den yderste af holmene i den nu udtørrede Søborg Sø (jfr. p. 1097 og 1150, fig. 41) rummer i sit nordre hjørne fundamenterne af en rund bygning med en udvendig diameter på godt 10m. Da bygningen blev udgravet af C. M. Smidt i 1920'rne fandt man inden for ringmuren fundering efter fire piller eller søjler, og bygningen blev da identificeret som borgens kapel. Denne antagelse styrkes af, at pillefundamenterne er orienteret efter verdenshjørnerne. Supplerende udgravninger i og omkring rundbygningen, foretaget af Henrik Græbe for Nationalmuseet 1968, har godtgjort, at piller og ringmur er samtidige og fundamenter for en bygning, hvis gulvniveau har ligget omkring 30 cm over funderingens nuværende overside. Fundamenterne er lagt med mindre marksten i nogenlunde regelmæssige skifter uden mørtel, og pillernes hjørner er opbygget med noget større sten. Funderingen, der bryder igennem et ældre gulvlag, aftager i tykkelse nedefter, idet siderne følger fundamentsgrøftens skrå vægge. Den oprindelige funderingsdybde kan anslås til 150 cm.

Der er bevaret rester af den ca. 130 cm brede, ringformede murs nederste skifter, som viser, at bygningen har været opført af tegl. De fire funderinger inde i bygningen må formodes at have båret støtter for en eller flere øvre etager; for at der overhovedet kan have været plads i det lille runde rum, må disse støtter tænkes som slanke søjler, formentlig af granit. Et eller flere af de søjlefragmenter, som tid efter anden er fremdraget på eller ved borgruinerne, kan muligvis henføres hertil.

Resterne af et kraftigt, polygonalt tårn, der lidt skævt for kapellets øst-vest akse har sprunget frem for borgens ringmur umiddelbart øst for rundbygningen, og som indtil dennes udgravning almindeligvis blev betragtet blot som et murtårn, satte C. M. Smidt i forbindelse med kapellet og anså det for det oprindelige kor. Den begrænsede undersøgelse 1968 kunne ikke bekræfte Smidts formodninger, men kunne på samme tid heller ikke udelukke, at en stensamling, der lå op ad ringmurens nordøstlige side, kunne have haft en funktion i forbindelse med et kor, som eventuelt havde været indrettet i tårnets nederste stokværk. Rundbygningens identifikation som borgkapel har megen sandsynlighed for sig, og omstændighederne taler også for, som C. M. Smidt har for-

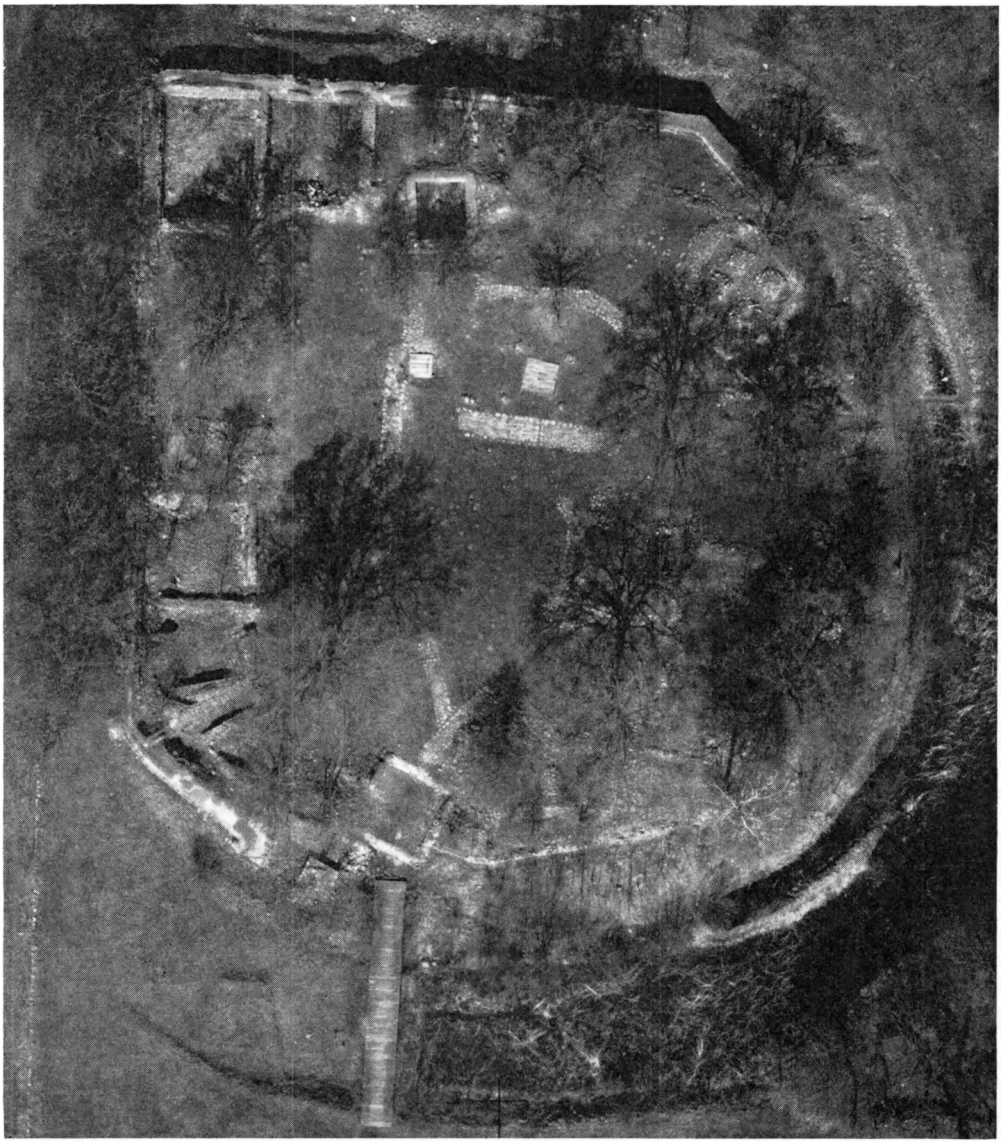

H. Stiesdal 1963

Fig. 1. Søborg slotsbanke set fra luften.

modet i sin redegørelse for udgravningerne[3], at bygningen har haft flere etager. Placeringen for enden af slottets hovedfløj og ved borgens omfatningsmur turde angive dette, og Smidts antagelser støttes afgørende ved henvisning til paralleltilfælde, hvor S. Mikkels kapel ved »Kærnen« i Helsingborg skal fremhæves.

Umiddelbart syd for rundkapellet i Søborg er udgravet resterne af borgens hovedbygning, palatiet, og imellem de to bygninger er ved undersøgelserne i 1920'rne konstateret fundamenter til en pille, der har været muret op i den

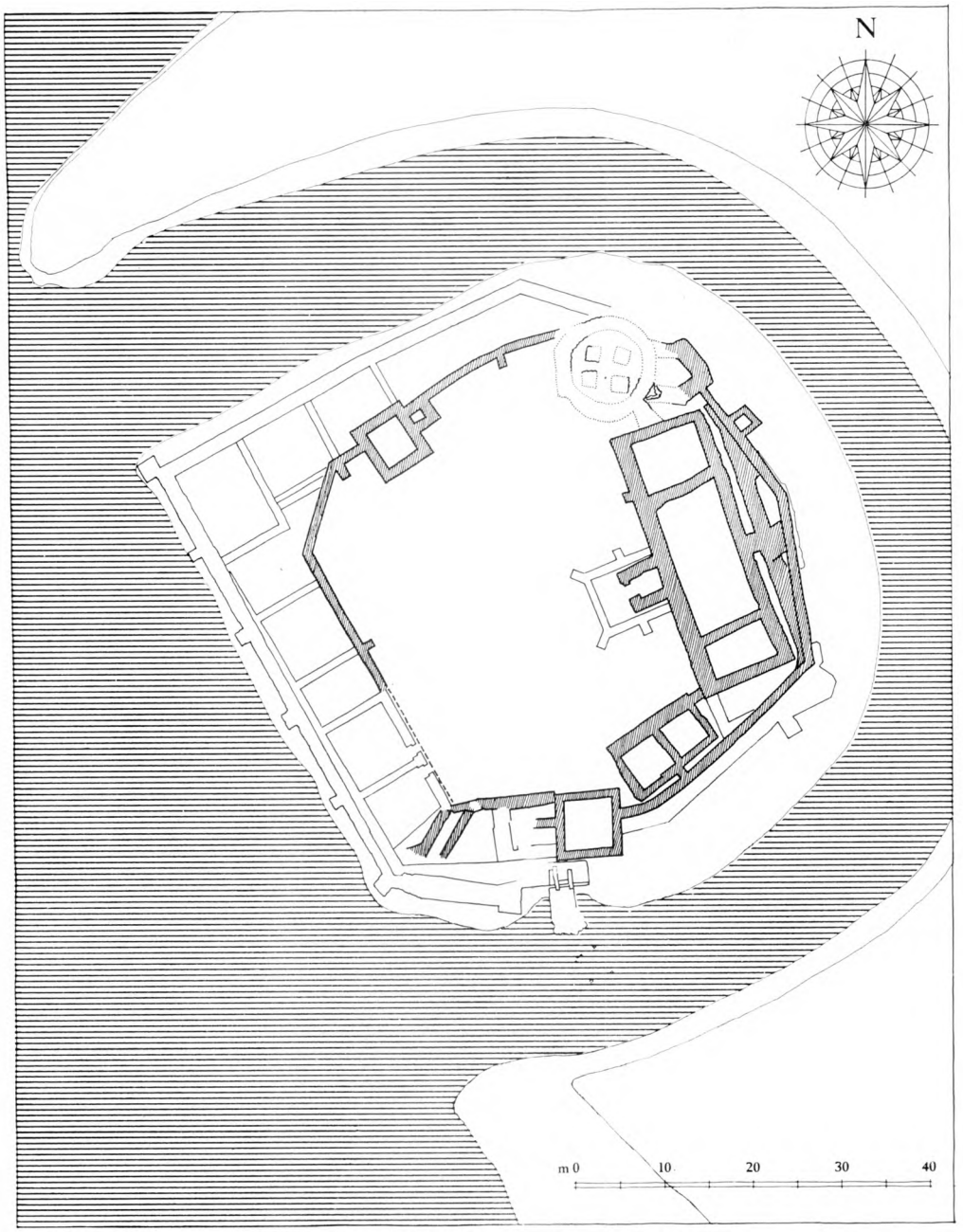


Fig. 2. Soborg slot. Plan 1:600. Målt og tolket af C. M. Smidt 1929—31, suppleret med hovedtræk af voldgravene på grundlag af Nationalmuseets terrænnivellement 1957, tegnet af KdeFL 1968. Eskils borg er fremhævet ved skravering, de kongelige bygninger angivet ved kontur. Omridset af slotskapellet i kompleksets nordlige hjørne er udført med prikket linie efter C. M. Smidts tegning, mens de partier af bygningen, som blev fremdraget 1968, er trukket med fuld streg efter Henrik Græbes opmåling.

snævre passage. Østsiden af dette murværk blev atter fremdraget 1968, ved hvilken lejlighed det viste sig, at funderingen ligger på et opfyldningslag, der snarest antyder en sammenhæng med rundbygningen. Om pillen skal opfattes som en afstivning af kapellet eller som bæring for en forbindelsesgang mellem borgens hovedbygning og kirkerummets andet stokværk eller som en blanding af begge funktioner, tillader omstændighederne ikke at afgøre.

Efter sine udgravninger var C. M. Smidt med henvisning til teglmaterialet ikke i tvivl om, at rundbygningen tilhørte Eskils borganlæg[4], og denne datering, der henfører bygningen til 1150'erne, har de nyere undersøgelser hverken afkræftet eller bekræftet. Er Smidts datering rigtig, står vi overfor en meget tidlig teglstensbygning; ellers kunne man være fristet til at føre kapellet længere op i tiden og se det i sammenhæng med de kongelige byggearbejder på borgen. Eventuelt kunne kapellet sættes i relation til kirken inde i Søborg by; den udmærkede sig bl.a. ved et vestpulpitur i sin allerførste levetid (jfr. p. 1108).

C. M. Smidt iagttog resterne af en rektangulær bygning med retning øst-vest, som senere havde været rejst på rundkapellets plads[5]. Om vi her står over for et yngre borgkapel, er usikkert, og helt problematisk er det da at forbinde bygningen med det ovenfor nævnte S. Christoffers kapel, som indrettedes af Valdemar Atterdag, og hvortil paven skænkede relikvier.

Hvad angår borgens byggefaser og kapellets forhold hertil, henvises til den kommende redegørelse i Danske voldsteder[6]; her vil løsfund og bygningsfragmenter, som i tidens løb er fundet ved borgen, blive behandlet, også sådanne som med nogen sandsynlighed traditionelt er henført til kapellet.

## KILDER OG HENVISNINGER

Foredragsmanuskripter, notesbøger og opmålinger ved C. M. Smidt. Museumsindberetning og opmåling ved Henrik Græbe 1968. Redaktion ved K. de Fine Licht 1968.

[1] ActaPont. nr. 538. [2] Smst. nr. 580. [3] ÅrbOldkHist. 1934, p. 237—78 og ÅrbFrborg. 1939, p. 74—87. [4] ÅrbOldkHist. 1934, p. 259. [5] Smst. p. 260. [6] Jfr. desuden beskrivelsen i Trap III, 161—62.